

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКА

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України

***Анотація.** Розглядаються економічні аспекти конкурентоспроможного виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України. Розкрито гармонізацію стандартів якості та безпечності молочної продукції зі світовими та європейськими нормами.*

***Ключові слова.** Конкурентоспроможність; якість; молоко; стандарт; підприємство.*

ECONOMIC ASPECTS OF MILK COMPETITIVENESS

***Abstract.** Economic aspects of competitive milk production in agricultural enterprises of Ukraine are considered. The harmonization of standards of quality and safety of dairy products with world and European standards is revealed.*

***Keywords.** Competitiveness, quality, milk, standard, enterprise.*

Господарська діяльність сучасних аграрних підприємств має певні особливості, основною з яких є включення їх у процес глобалізації. Приєднання до СОТ та угода про вільну торгівлю з ЄС створюють серйозні проблеми для вітчизняного сільського господарства, які виражаються в структурних змінах аграрного сектору економіки, його адаптації, підвищенні ефективності та конкурентоспроможності продукції. В цьому відношенні на особливу увагу заслуговує молочне скотарство, так як воно є одним з основних джерел доходу сільського населення.

Молочне скотарство є однією з провідних галузей аграрного сектора національної економіки України. Проте, в Україні останнім часом спостерігається тенденція зменшення виробництва молока. Даний стан є результатом ослаблення інтеграційно-економічних зв'язків між виробниками молочної сировини та її переробниками. Прагнучи забезпечити свою фінансову стабільність негативного характеру набули монопольні позиції молокопереробних підприємств, які з початком ринкових перетворень почали встановлювати необґрунтовано низькі закупівельні ціни на молочну сировину. Результатом чого стала втрата сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення належних мотивів та матеріальних стимулів до виробництва продукції молочного скотарства. Це призвело до вагомого зниження обсягів виробництва продукції молокопереробними підприємствами, і як наслідок, зменшення місткості внутрішнього продовольчого ринку та зниження рівня продовольчої безпеки держави.

Поняття конкуренції є одним з основних понять, що виражає сутність ринкових відносин. Конкуренція є дуже важливою ланкою всієї системи ринкового господарства. Вона являється рушійною силою економічного розвитку суспільства. У сучасному економічному словнику конкуренція трактується, як змагання між виробниками чи продавцями товарів, а в загальному випадку між будь-якими економічними, ринковими суб'єктами господарювання; боротьба за ринки збуту товарів чи послуг з метою отримання більш високих прибутків, або інших переваг. Дане визначення в повній мірі передає суть конкуренції як змагання. Поряд з конкуренцією існує таке поняття, як конкурентоспроможність. Проте, незважаючи на те, що дана категорія об'єктивно є визнаною, в науковій літературі не має однозначного визначення загальноприйнятого поняття конкурентоспроможності [1].

Різномічність підходів викликана тим, що існує чітка ієрархія таких категорій: конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність регіону, конкурентоспроможність країни в цілому.

Вважаємо, що між усіма цими рівнями існує взаємозв'язок, так як конкурентоспроможність країни і галузі залежить, в першу чергу, від здатності конкретних товаровиробників виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Конкурентоспроможність продукції є зовнішнім вираженням та інструментом забезпечення конкурентоспроможності виробничої системи. Адже, підвищення конкурентоспроможності продукції призводить до зростання конкурентних переваг як підприємства, так галузі, регіону, та країни в цілому. Проте, на споживчому ринку в першу чергу конкурує продукція, тому саме вона являється первинною ланкою ієрархічної системи конкурентоспроможності та реальним об'єктом конкуренції.

Конкурентоспроможність – є однією із складних економічних категорій ринкової економіки, яка характеризується різними критеріями і оцінює товари, підприємства, корпоративні структури, галузі, регіони, країни на різних рівнях національної економіки. При цьому конкурентоспроможність підприємства оцінюється на основі конкурентоспроможності продукції, яка ним виробляється. Конкурентоспроможність галузі оцінюється на основі конкурентоспроможності підприємств, які входять в неї. А конкурентоспроможність країни оцінюється на основі оцінки конкурентоспроможності галузей, які утворюють національну економіку [2].

Велике значення серед факторів конкурентоспроможності продукції має якість продукції.

Якість продукції – це комплекс властивостей та характеристик продукції, які визначають на ринку можливість задоволення потреб споживачів відповідно до її призначення. Це порівняльна характеристика, так як для однієї і тієї ж самої продукції якість може бути високою для одних цілей та низькою для інших. Вона визначається за допомогою сукупності показників, які характеризують надійність, довговічність, функціональність, зручність її використання, вигляд продукції, тощо.

Підвищення якості – є одним із способів конкурентної боротьби, ефективним механізмом завоювання та утримання конкурентних позицій на ринку. Якість продукції має безпосередній вплив на зростання інвестицій, задоволення попиту споживачів, забезпечує вихід підприємства на зовнішні ринки, формує його позитивний імідж. На якість продукції впливають розвиток науково-технічного прогресу, продуктивність праці, технічний контроль, організація виробництва та методи управління ним, ефективність впровадження досвіду зарубіжних та вітчизняних підприємств під час проектування і виготовлення високоякісних виробів, стандартизація, яка відображає відповідність продукції її функціональному призначенню.

У багатьох країнах світу, зокрема у США та в Європі виробники молочної продукції дотримуються більш суворіших стандартів на молоко, ніж в нашій державі.

Для того, щоб українська молочна продукція була конкурентоспроможною на міжнародних ринках, Україна повинна запровадити високі стандарти з безпечності та якості молочної продукції, які вже стали нормою для провідних виробників світу.

12 липня 2019 р. набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока та молочних продуктів», № 118 від 12.03.2019р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України 7 червня 2019 р. за № 593/33 564. Нові вимоги стосуються всіх операторів ринку молока та молочних продуктів незалежно від їх форми власності, за винятком первинного виробництва молока та молозива, що призначені для власного споживання, та приготування, обробки та зберігання в домашніх умовах [3].

Мінімально придатне молоко для переробки має відповідати таким критеріям:

- бактеріальна забрудненість – (≤ 100 тис./мл);
- КСК – (≤ 400 тис./мл);
- температура замерзання – ($\leq -0,520$ °C), тобто, без домішок води;
- не містить інгібіторів.

Затверджені наказом вимоги уже застосовуються до тих операторів ринку молока та молочних продуктів, які здійснюють експорт, або заявили компетентному органу про готовність до здійснення такого експорту.

Нові національні стандарти, що гармонізовані з європейськими, потребують поступового впровадження, тому наказом передбачено перехідний період:

- з 1 січня 2020 р. кількість мікроорганізмів в молоці повинна становити ≤ 500 тис./мл, а кількість соматичних клітин - ≤ 500 тис./мл.;

- з 1 січня 2021 р. кількість мікроорганізмів в молоці повинна становити - ≤ 300 тис./мл і КСК - ≤ 400 тис./мл.

До всіх інших операторів ринку молока та молочних продуктів з 1 січня 2022 р. будуть застосовуватися наступні вимоги:

- кількість мікроорганізмів за $30^{\circ}\text{C} < 100000$ колонієутворюючих одиниць/мл (далі - КУО/мл) (за змінною середньою геометричною величиною за двомісячний період за зразками, які відбирають з частотою щонайменше двічі на місяць);

- кількість соматичних клітин < 400000 тис./мл (за змінною середньою геометричною величиною за тримісячний період з частотою щонайменше за одним зразком на місяць, крім випадків, коли компетентним органом буде визначено іншу методологію з метою врахування сезонних коливань рівнів виробництва);

Точка замерзання повинна бути не вище ніж мінус $0,52^{\circ}\text{C}$, густина не менше ніж - 1028 грамів на літр (незбиране молоко за температури 20°C), або еквівалент (у повністю знежиреному молоці за температури 20°C) [24].

Оператори ринку мають впровадити процедури, які забезпечують, що молоко або молозиво не вводиться в обіг, якщо воно містить залишки ветеринарних препаратів або інших забруднюючих речовин (у тому числі інгібуючих), щодо вмісту яких встановлено законодавчі обмеження або у кількості, що перевищує максимально допустимі рівні.

Отже, важливими умовами забезпечення та підтвердження високої якості продукції була і залишається сертифікація та стандартизація продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Партута Т. О., Фесенко Т. В. Конкурентоспроможність молокопереробного підприємства та механізм її забезпечення. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 12. С. 91-96.

2. Ільчук М.М., Коновал І.А., Мельникова І. В. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції. Монографія. К. «Аграр Медіа Груп». 2015. 321 с.

3. До уваги: нові стандарти безпеки та якості молока. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pyadycka-gromada.gov.ua/news/1563370261/>

Степасюк Людмила Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, e-mail: ludastepasuk@gmail.com

Stepasyuk Ludmila M. – PhD of Economics, associate professor of the Department of Economics, National University of Life And Environmental Sciences of Ukraine, e-mail: ludastepasuk@gmail.com